

BÜLENT BİLMEZ - CEMAL TAŞ
Dersim Kırımı Envanteri

İletişim Yayınları 3663 • Tarih Dizisi 201
ISBN-13: 978-975-05-3950-3
© 2026 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM
1. Baskı 2026, İstanbul

EDİTÖR Kıvanç Koçak

KAPAK Suat Aysu

KAPAKTAKİ HARİTA “Kroki 2, Tunceli Harekâtı 4. U. Mf. ve Aşiretlerin Durumu”,
Tarih Vakfı Necmettin Silan Arşivi

KAPAKTAKİ FOTOĞRAF “Dersim’de tutuklanan köylü kadınlar ve çocuklar”, 1937,
İBB Atatürk Kitaplığı, Bel_Mtf_023498

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Oben Üçke

BASKI Ayhan Matbaası • SERTİFİKA NO. 44870
Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No. 6/41
Bağcılar 34218 İstanbul • Tel: 212.445 32 38

CİLT Güven Mücellit • SERTİFİKA NO. 45003
Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No. 6
Bağcılar 34218 İstanbul • Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları • SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,
Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

BÜLENT BİLMEZ - CEMAL TAŞ

Dersim Kırımı Envanteri

Dokuz Örnek Vaka ve Mekân

BÜLENT BİLMEZ Lisans eğitimini ODTÜ Ekonomi bölümünde, doktorasını Berlin Humboldt Üniversitesi Modern Önasya İncelemeleri bölümünde tamamlayan Prof. Dr. Bülent Bilmez, Almanya, Arnavutluk, Kosova, Bulgaristan, İngiltere ve Türkiye'deki değişik üniversitelerde ve merkezlerde öğretim üyesi ve araştırmacı olarak görev yapmıştır. 2005 yılından beri İstanbul Bilgi Üniversitesi Tarih bölümünde öğretim üyesidir. Bir dönem yönetim kurulu üyeliğini ve başkanlığını yaptığı Tarih Vakfı mütevellisi olup aynı zamanda bir süre için İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nde danışman olarak görev almıştır. Değişik sitelerde, farklı aralıklarla köşe yazıları yayımlanmaktadır. *Chester Projesi (1908-1923)*, *Belleklerdeki Dersim '38* (Gülay Kayacan ve Şükrü Aslan'la birlikte), *Türkiye'de Dil Hakları ve Dilsel Çoğulluk*, *Cumhuriyetin Tartışılabilir Konuları* (derleme) ve iki ciltlik *Osmanlı-Türkiye Demokrasi Tarihi* başlıklı kitaplarının yanı sıra çok sayıda makalesi yayımlanmıştır (<https://bilgi.academia.edu/BulentBilmez>).

CEMAL TAŞ Dersim'de doğdu. Ortaokul yıllarında folklorla ilgi duydu. Halk dansları eğitimi aldı. Dersim'in yerel tarihi, dili ve kültürü üzerine alan çalışmaları yaptı. İstanbul Tuncelililer Derneği'nin kuruluş çalışmalarında yer alan Taş uzun yıllar bu kurumda yöneticilik yaptı. *Dersim* dergisinin yayın kurulunda görev aldı, yurt içinde ve yurt dışında yayımlanan birçok dergi ve gazetede yazılar yazdı. Munzur Kültür ve Doğa Festivali, Munzur A.Ş., Munzur'un Türküsü, Tij Yayınları vb. kültürel, sosyal ve ekonomik projelerin örgütlenmesinde aktif görev alan Taş'ın film ve belgesel çalışmaları da bulunmaktadır. Senaryo öyküleri ve söz yazarlığı da yapmaktadır, biri Nilüfer Saltık ile ortak çalışma olmak üzere yayımlanmış altı kitabı vardır. Dersim 1937-38 Sözlü Tarih Projesi komitesinde görev alan Taş, sözlü tarih çalışmalarına devam etmektedir.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	7
ÖNSÖZ.....	9
KRONOLOJİ.....	15
GİRİŞ.....	21
ENVANTER ÇALIŞMASI	
Dokuz Örnek Vaka ve Mekân	49
ENVANTER ÇALIŞMASI HAKKINDA.....	53
ARÊ ALÎ BEGO (Turusmege)	58
AXPAR (Türkstaner)	82
DERÊ MEYÎTU (Hırsızpınar)	106
DERÊ PULEMURÎYE (Pülümür Deresi)	134
DERÊ REMEDANÎ (Ramazanköy)	170
DERO XORÎ (Tosniye)	206
GOLÊ ÇETU (Mamekiye)	230
HÊGAÊ QURÇU (Sogayige)	268
MEZELA MIŞTÎ (Sakak)	294
SONUÇ.....	335
KAYNAKÇA.....	345

TEŞEKKÜR

Tahmin edileceği üzere, bu çalışmanın hazırlık sürecinin farklı aşamalarında çok sayıda insan farklı alanlarda çok önemli katkılarını esirgemedi. Her şeyden önce Dersim’de saha çalışmaları sırasında ön hazırlık, çekimler, lojistik, transkripsiyon ve çeviri konusunda yardımları için proje ekibimizde yer alan arkadaşlarımızı (alfabetik sırayla) anmak ve kendilerine yürekten teşekkür etmek isteriz: Can Kalkan, Caner Aktan, Caner Canerik, Çiğdem Demir, Derya Özcan, Doğan Can Sariataş, Esen Ayyıldız, Hıdır Çiçek, Lati-fe Taş, Orkun Bilmez ve Seda Ataman.

Haritaların hazırlanması başta olmak üzere birçok konuda her zamanki gibi yaratıcı çözümleriyle tereddütsüz bir şekilde yardımımıza koşan sevgili İrfan Çağatay ve Ogün Akın kardeşimize özellikle minnettarız.

Kitabın hazırlık sürecinin başından itibaren her konuda hayati müdahaleleri ve katkılarıyla kitabın bitmesinde en belirleyici rolü oynayan meslektaşımız ve dostumuz Abdurrahman Yiğitalp olmasa muhtemelen bu kitabın tamamlanması mümkün olmayacaktı; kendisine ne kadar teşekkür etsek azdır.

Son aşamada sevgili Deniz Han, Duygu Çelik, Seval Uslu ve Sosin Aslan kaynak araştırma ve kontrolüyle veri girişi konusunda çok yardımcı oldular; teşekkür ediyoruz.

Son halini aldığı aşamada kitabı titiz şekilde okuyarak içerik, yöntemde tutarlılık, yazım hataları konusundaki uyarıları ve düzeltileri aracılığıyla katkı sunan sevgili meslektaşımız Savaş Dede’ye gönül borucumuz büyüktür.

Nihayet yoğun çalışma programlarına rağmen zaman ayırarak kitabın son taslağını okuyarak çok değerli eleştiri, önerileri ve uyarılarıyla kitabın

son halini almasında çok kıymetli rol oynayarak bizi onurlandıran saygıdeğer meslektaşlarımızı ve dostlarımızı büyük minnetle anmak isteriz: Ahmet İnel, Ayşe Hür, Hamit Bozarslan, Haydar Karataş, Hüseyin Ayrılmaz, Kazım Gündoğan, Kemal Kahraman, Martin van Bruinessen, Nevzat Onaran, Seda Altuğ, Şahin Çiçek, Taner Akçam, Uğur Ümit Üngör ve Ümit Kurt.

Son aşamada sabır ve anlayışla kitaba son halinin verilmesi için büyük çaba harcayan, editörümüz Kıvanç Koçak başta olmak üzere, İletişim Yayınları emekçilerine bilhassa müteşekkirimiz.

ÖNSÖZ

Türkiye’de demokrasi ve çoğulculuk konusunda günümüzde yaşanan sorunların temel kaynaklarından biri geçmişle yüzleşilememesi ve hesaplaşamamasıdır. Halı altına süpürülen, tabuya dönüştürülen konuların birçoğu eleştirel araştırmacılar, akademisyenler ve duyarlı sivil toplum aktörleri tarafından gündeme getirilse de demokrasi ve çoğulculuk yönündeki siyasi, entelektüel, kültürel çabaların çoğu maalesef sonuçsuz kaldığından ve özellikle son yıllarda yaşanan demokrasi krizi söz konusu gelişmelerin de önünü tıkadığından yeterince yol alınamamıştır. “Dersim 38” veya “Tertele” olarak anılan ve bu kitapta bizim de Tertele ya da Dersim Kırımı olarak adlandırdığımız süreçle hesaplaşma, yani 1937-1938 yıllarında Dersim’de yaşananlarla yüzleşme bağlamında bu genel tespit özellikle geçerlidir.

Cumhuriyet tarihinin en büyük katliamının mağdurlarının büyük çoğunluğunun Zazaca/Kürtçe konuşan Alevi-Kızılbaz azınlık gruba ait olması çoğulculuk karşıtı, tekçi devlet politikalarının bu en kanlı uygulamasının arkasındaki motivasyon konusunda önemli ipucu sunmaktadır. Bugüne kadarki bilgi birikimi bile katliamın kapsamını ve insanlığa karşı işlenmiş suçlar kapsamında icra edilmiş soykırım boyutunu yeterince göstermektedir. Ancak bu tartışmanın ve adalet mücadelesinin sağlıklı yürütülebilmesi için öncelikle mikro tarih ve etnografya çalışmalarına dayalı, güvenilir, olgusal bilginin mümkün olduğunca detaylı şekilde ortaya konulması gerekmektedir. Bunun için akademisyenler ve araştırmacılarla demokrat sivil toplum aktörleri, siyasetçiler ve hukukçular arasında işbirliği elzemdir. Nitekim demokratikleşme ile tarihle yüzleşme, hesaplaşma ve adalet arayışı arasındaki diyalektik ilişkinin bilinciyle, Dersim Kırımı adını verdığımız bu

sürecin doğru adlandırılması ve anlamlandırılması konusunda kamuoyunu bilinçlendirme, yüksek inkâr duvarlarını aşma konusunda bugün asıl görevin tarihyazımından ziyade siyasete düştüğünü düşünüyoruz. Ancak bu görevi yerine getirmek isteyenler için önemli işleve sahip zemini oluşturan teorik-kavramsal ve hukuki çerçeve ile olgusal tarih birikimi oluşturma konusunda akademisyenlere ve araştırmacılara düşen görev de hayati önemde.

Bu anlayışla hazırlanan elinizdeki kitap vesilesiyle Dersim '38 hakkında çaba harcayacaklar için mikro düzeyde somut olgusal bilgi bağlamında yeni bir başvuru kaynağı sunabilmiş olduğumuzu umuyoruz. Bu kitap aşırı genellemeci yaklaşımlara dayalı afaki bilgilerin, hamasi söylemlerin ötesine geçmeyi amaçlıyor. Bu ve benzeri çalışmaların sunacağı güvenilir, somut ve detaylı olgusal bilgi birikiminin sivil toplum aktivistlerinin, siyasetçilerin, hukukçuların tarihle hesaplaşma, onarıcı adalet ve barış içinde bir arada yaşama amacıyla sonuç alıcı faaliyette bulunabilmelerine katkı sunacağına inanıyor ve ümit ediyoruz.

Bizzat Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı tarafından 2011 yılında “katliam” olarak adlandırılan Dersim Kırımı ve benzeri diğer vahim olayların bugün veya gelecekte tekrar yaşanması ihtimali, kamusal alanda yüzleşme ve onarıcı adalet arayışıyla yapılacak bir tartışma ortamı oluşmadığı sürece, maalesef devam etmektedir. Özellikle devlet tarafından işlenen suçlar bağlamında tarihle yüzleşme konusundaki kazanımların ne kadar kırılgan olduğu, son yıllarda Türkiye’de yükselen otoriterleşme eğilimi ve milliyetçi dalga nedeniyle bir kez daha görülmüştür. Ayrıca yakın zamanlarda Uygurlar bağlamında Çin’de, Darfur bağlamında Sudan’da ve Rohingya’lar bağlamında Myanmar’da yaşanan insanlığa karşı suç niteliğindeki uygulamalara dünyanın tepkisizliği; Filistin halkına herkesin gözü önünde yaşatılan soykırıma karşı Batı’nın çok sorunlu tepkisi, küresel düzeyde de mevcut konjonktürün fecaatini ortaya koymaktadır. Mevcut konjonktürün ötesinde bu meseleleri araştırmak ve yazmak, meslekleri gereği tarihçiler için her zaman “normal” olduğu gibi, toplumun her kesimi için travmatik etkilere sahip bu meseleler üzerinde aydın sorumluluğuyla çalışmak ve en detaylı şekilde hazırlanmış doğru bilgilerle duyarlı bir kamuoyu yaratmak aynı zamanda insanlık görevidir. Nitekim “geçmişte” yaşanmış hiçbir şey sadece geçmişte kalmamakta, sonraki tüm kuşakları ve dolayısıyla günümüzü etkileyerek büyük “sorun” olarak devam etmektedir.

Dersim Kırımı meselesi 2010’lu yıllarda –kısa bir süre için de olsa– kamuoyunun gündeminde en yukarılara çıkmış ama maalesef dar politik çekişmelerin aracı olarak (kötüye) kullanılması nedeniyle ciddi ve kalıcı kazanımlar elde edilememiştir. Konuyla ilgili güvenilir ve somut olgusal bilgi birikiminin eksikliği, bu konudaki popülist tartışmalarda ve araçsallaştır-

mada önemli rol oynamıştır. Oysa makro düzeyde Tertele süreci bağlamında son yıllarda yayımlanan çalışmalar önemli bir birikim sunduğu gibi, katliam vakaları ve toplu mezarlar konusunda detaylı bilgi bağlamında Dersim'in kolektif hafızası da hâlâ çok değerli bir kaynak oluşturmaktadır. Üstelik günümüzde erişime açık tarihsel kaynak sayısı oldukça artmıştır. Çoğu internetten kolayca ulaşılabilen sözlü ve yazılı kaynaklara dayalı literatür de geçmişle karşılaştırılamayacak kadar zenginleşmiştir.

2009 yılından itibaren birkaç yıl başarıyla yürütülen ve bugüne kadarki en kapsamlı Tertele sözlü tarih çalışması olan “Dersim 38 Sözlü Tarih Projesi” (DSTP) –kendi ifadeleriyle– “son tanıklıkların” kayıt altına alınması anlamında çok değerli bir külliyat oluşturmuştu. Halen devam etmekte olan kişisel ve kurumsal sözlü tarih çalışmaları, bu birikime önemli katkı sunmaya devam ediyor. Dönemin basını ve arşiv belgelerine dayalı araştırmalar da Tertele ile ilgili birikime önemli katkı sunmakta. Bugün mikro tarih ve etnografya merkezli olarak yapılacak araştırmalarla eleştirel analitik nitelikte daha sistematik ve kapsamlı monografi çalışmaları, süreci daha detaylı şekilde ortaya çıkaracaktır. Eldeki literatüre ve ulaşılabilir kaynaklara dayalı alternatif perspektifleri, yöntemleri ve yorumları temel alan analitik çalışmalar sayesinde süreçle ilgili makro düzeyde analiz için günümüzde önemli bir zemin oluşmuştur. Ancak “moda” bir konu olarak mesele eskiye göre daha yoğun şekilde tartışılrsa da Dersim’de 1937 ve özellikle 1938’de yaşananlarla ilgili söylenenler/bilinenler hâlâ kaba genellemelerin, afaki bilgilerin ve hamasi söylemlerin ötesine geçememektedir. Konuyla ilgilenenlerin ulaşabileceği çeşitli kaynaklardan teyit edilmiş güvenilir bilgiler, yani *olgusal veri birikimi* yeterli olmaktan çok uzaktır. Henüz üzerinden yüz yıl bile geçmediği halde çoğu zaman sayıları kabaca “binlerce veya “on binlerce” olarak ifade edilen, ancak çelişkili iddialarla isimsiz sayılara indirgenen katliam ve sürgün mağdurlarının bireyler olarak adıyla sanıyla anılması konusunda yeterince veri ve hatta duyarlılık mevcut değildir. Oysa mikro tarih çalışmaları aracılığıyla, katliam mekânları ve vakalarının mümkün olduğunca detaylı şekilde ele alınması, sadece tarihyazımında gerçek bir sıçrama açısından değil, aynı zamanda mağdurlara gösterilmesi gereken saygı bağlamında da elzemdir. Dolayısıyla öncelikli olarak yapılması gereken, değişik disiplinlerden (akademi içinden veya dışından) araştırmacıların mikro çalışmaları sayesinde mevcut olgusal bilgi birikiminin sistematik olarak büyütülmesi ve detaylandırılmasıdır. Yani, somut ve spesifik bilgilere dayalı *envanter* çalışmaları, bugün Dersim ’38 çalışmalarında en önemli meseledir. Elinizdeki kitabın en büyük amacı da bu.

Bu kitap, bir yandan kavramsal çerçeve, tarihyazımı, tarihsel arkaplan ve genel bağlam konulu Giriş kısmındaki analitik sentezle Dersim 1938’i

makro düzeyde incelemeyi amaçlarken, diğer yandan dokuz örnek vaka ve mekânla sınırlı bir “pilot çalışma” niteliğindeki envanter çalışması aracılığıyla esasen uzun erimli bir projenin ilk ürününü ortaya koyuyor.

Giriş bölümünde, “Dersim” ve “Dersimlilik” gibi genel kavramlarla “Dersim ’38”, “Dersim İsyanı”, “Dersim Meselesi”, “Dersim Katliamı”, “Tertele”, “Dersim Soykırımı” veya (bizim tercih ettiğimiz adlandırmayla) Dersim Kırımı gibi spesifik kavramlarından ne anlaşılması gerektiği tartışılıyor. Bu bölümde ayrıca tarihyazımı ve kolektif hafızada Dersim ’38 ile ilgili farklı tezlerin kısa eleştirel analizi sunulmakta, mevcut literatüre dayalı olarak Dersim’de 1937 ve 1938 yıllarında *gerçekte* ne olduğu, tarihsel arka plan (1921-1935), yasal çerçevenin oluşturulması, hazırlık süreci (1935-1937) ve sonraki aşamalarıyla (1938-1947) birlikte makro tarih bağlamında ele alınmaktadır.

Kitabın Envanter kısmında yer alan dokuz örnek vaka ve mekânla ilgili bölümlerin her birinde, yukarıda bahsini ettiğimiz türde bir envanter çalışması bağlamında somut ve detaylı bilgilerin bulunabileceği verilere yer veriyoruz. Bugüne kadar üzerinde çalıştığımız çok sayıda vaka-katliam yerini de fizibilite ve yer kısıtlaması nedeniyle bu kitabın dışında tutmak zorunda kaldık.

Cemal Taş’ın otuz yıldan fazla zamandır sürdürmekte olduğu Dersim araştırmaları sürecinde oluşmuş coğrafya, toplum, dil ve genelde kültürle ilgili sahip olduğu eşsiz bilgi birikimi, on yıllardır bireysel olarak veya farklı projeler kapsamında Dersim ’38 hakkında yaptığı saha çalışmaları sayesinde topladığı yüzlerce mülakat ve saha notları envanter çalışmamızın en temel kaynağı oldu.¹ Bu süreçte Taş tarafından oluşturulan ve beş yıl önce Bülent Bilmez tarafından İstanbul Bilgi Üniversitesi’nde yürütülen proje kapsamında hazırlanan raporda² yer verilen 120 katliam yerini içeren bugüne kadarki en kapsamlı liste, elinizdeki kitabın iki yazarının birkaç yıldır birlikte çalıştıkları envanter çalışmasının başlangıç noktasını oluşturmuştur. Bilmez ile Taş işbirliğinde yürütülen uzun erimli “Dersim 1937-1938 katliam yerleri ve vakaları envanter çalışması” dört yıldır devam etmektedir. Bu çalışma kapsamında sahadan sistematik olarak toplanan mekân görselleri, mülakatları ve notları, elinizdeki kitapta yer verilen örnek vakalarla ilgili envanter çalışmasının temel verilerini oluşturmaktadır. Son dört

1 İletişim Yayınları tarafından yayımlanan *Dağların Kayıp Anahtarı* (2010) isimli kitabında bu mülakatların bir kısmını kamuoyuyla paylaşan Cemal Taş, yine İletişim Yayınları tarafından yayımlanan “*Hey Allah’ın Zalımları*” (2024) kitabında yerelden tanıkların yanı sıra ilk olarak bölgede devlet görevlisi olarak bulunanların anlatılarını da çalışmalarına katmıştır.

2 Cemal Taş, “Dersim 37-38 Tertelesi Toplu Mezar ve Katliam Yerleri”, *Türkiye’de Kültürel Çoğulğun Bağlımsız Araştırmacıları ve Sivil Toplum Kuruluşları için Eğitim ve Ağ Oluşturma Projesi* (2018-2019) *Proje Raporu*, 2019, <https://www.turkiyekulturleri.org/tr/Dijital-Yayinlar-De-tay/49/Dersim-37-38-Tertelesi-Toplu-Mezar-ve-Katliam-Yerleri>

yılda saha ziyaretleri ve mülakatlar aracılığıyla tam mekân tespiti ve eldeki olgusal bilgilerin teyit edilme çalışması sayesinde otuzdan fazla mekân ve vaka hakkında ortaya çıkarılan yoğun bilgi birikiminin, (hacim sorunu nedeniyle) sadece dokuzuyla ilgili kısmı paylaşılmaktadır.

Her vaka-mekânla ilgili dokuz bağımsız bölümde haritadan sonra yer verdiğimiz “Mekân ve Zaman” başlıklı alt bölümde her katliam ve vakayla ilgili bugüne kadar toplanmış, katliam mevkisine veya yakın olduğu mezraya, köye, bucağa ve ilçeye dair spesifik bilgileri içeren tablo bulunuyor. Daha önce söz ettiğimiz proje kapsamında bu kitapta da yer alan vaka çalışmaları için 2020-2025 yılları arasında ziyaret edilen mekânlarda, Bilmez tarafından sorulan sorulara cevaben Cemal Taş'ın detaylı anlatıları³ iki yazarın sonradan revize ettiği şekliyle elinizdeki kitabın her bölümündeki “Mekânda Cemal Taş Sunumu” başlıklı ikinci alt bölümde yer alıyor. “Tanıklıklar” başlıklı üçüncü alt bölümdeyse vaka ve mekân hakkında tanık anlatılarından kesitlere yer veriliyor; özgün halleri çok uzun olan mülakatlardan alınmış bu pasajların içerdiği bilgileri aktarmanın yararlı olacağını düşündük. “Ağıtlar” başlıklı dördüncü alt bölüm, maalesef her bölümde doldurulamamıştır. Bunun nedeni bazı vaka ve mekânlarla ilgili ağıtlara henüz ulaşamamış olmamızdır, ancak her vakayla ilgili muhakkak bir ağıt olmasının şart olmadığı da açıktır. Ancak sadece yer verdiğimiz ağıtlardan kesitler bile söz konusu vaka-mekânlar veya aktörler konusunda sözlü geleneğin ne kadar güçlü kaynak oluşturduğunu göstermektedir. Bu vaka ve mekânlarla ilgili ileride ulaşacağımız ağıtları sonraki çalışmalarımızda okuyucuyla bilahare paylaşmayı ümit ediyoruz. “Saha çalışması sırasında çekilen ve daha eski fotoğraf, arşiv belgesi, gazete kupürü vs.” başlıklı beşinci alt bölümdeyse saha çalışması sırasında çekilmiş aktüel görsellere veya değişik kaynaklardan edinilmiş eski fotoğraflara ve belgelere yer veriliyor. Proje kapsamında, her vaka ve katliam yeriyle ilgili daha çok sayıda yazılı-görsel malzemenin (arşiv belgeleri, dönem basını vs.) ve daha önce yayımlanmış görsel-ışitsel malzemenin gösterildiği bu alt bölümü daha çok zenginleştirmeyi amaçladık, ancak kitaptaki çoğu vakayla ilgili bu malzemelere henüz ulaşılmadığımızdan, bu amacımızı tamamen gerçekleştiremedik. Belli bir vakayla ilgili olarak bu tür malzemelerin sayısının ileride artması, sonraki çalışmalarımızda, özellikle kapsamlı envanter çalışmasının paylaşım platformu olacak internet sitemizde bunlara yer vermemizi sağlayacaktır. Bu vesileyle, bu kitapta yer ver verilen vakalar ve katliam yerleriyle ilgili benzer malzemelere erişim konusunda okuyucuların sunacağı her türlü katkı ve yardımın proje için hayati önemde olduğunu belirt-

3 Kayıt altına alınan bu anlatıların bir kısmı YouTube üzerinden kısmen yayınlanmıştır: <https://www.youtube.com/watch?v=PHzfRr--XNE>

mek isteriz. Nihayet her bölümün sonunda yer verdiğimiz “Bugüne Kadar İsimleri Tespit Edilebilen Mağdurlar ve Görevliler” başlıklı altıncı ve sonuncu alt bölümün başındaki tabloda, katledilenlerin köyleri, bağlı oldukları ocakları ve ait oldukları aşiretleri, sülaleleri veya aileleri bir tabloda gösterilmiş; ardından her katliam vakası ve mekânı için bugüne kadar tespit edilebilmiş “mağdurlar ve kurtulanlar” listesi toplu olarak verilmiştir.

Ayrıca okuyucunun bu çalışmadan daha iyi yararlanabilmesi amacıyla kısa bir kronoloji ve de kitaba eklenmiştir.

Sürmekte olan uzun erimli *Dersim Kırımı Envanteri* çalışmamızın ilk ürünü olarak görülebilecek bu kitap aracılığıyla, bugün Tertele ile ilgili literatürde karşımıza çıkan aşırı genellemelere ve afaki tespitlere dayalı bilgilerin ötesinde, mikro tarih ve saha çalışması aracılığıyla toplanmış somut olgusal bilgilere dayalı güvenilir ve detaylı bir veri tabanı sunma amacıyla çıktığımız uzun yolda ilk adımı atmış bulunuyoruz.

Bu kitapta yer verilen katliam mekânları-vakaları ile ilgili okuyuculardan, özellikle mağdur veya fail yakınlarından gelecek her türlü belge, bilgi ve tanıklık, toplumun kanayan yarası olduğunu bildiğimiz Dersim Kırımı hakkındaki araştırmalara önemli bir katkı sunacaktır:

TerteleEnvanter@gmail.com